

Die Chacma-ekspedisie: Heling pleks van verdeling.

Marius Ackermann. Pretoria: Protea Boekhuis, 2016. 159 pp. ISBN: 978-1-4853-0626-9.

DOI: <http://dx.doi.org/10.17159/tvl.v.54i1.30>

Die flapteks van Marius Ackermann se roman *Die Chacma-ekspedisie* skep reeds die indruk dat 'n mens nie hierdie satiriese verhaal oor 'n bobbejaan wat burge-meester word te ernstig moet opneem nie. Ackermann se uitgangspunt word naamlik verklaar as 'n onbeskaamd humoristiese een: aktuele Suid-Afrikaanse gebeure is vir hom "'n onuitputbare bron van inspirasie" en "die onbedoelde oorsaak van heelwat vreugde." As leser kom 'n mens ook gou agter dat jy nie hier te doen gaan hê met die bytende kritiek van 'n satiriese werk soos George Orwell se *Animal Farm*, of met die tragikomiese reikwydte van 'n satiriese roman soos Etienne Leroux se *Magersfontein, O Magersfontein!* nie (alhoewel Ackermann se boek duidelik sterk aanklank vind by laasgenoemde). *Die Chacma-ekspedisie* is eerder 'n grappige, somtyds banale draakstekery met die beroerde stand van sake in die plaaslike politiek, en ook 'n lighartige terugvoering na die dae toe die stryd tussen Boer en Brit handelswaarde geniet het as 'n bron van satiriese kommentaar.

Die roman bestaan uit twee gelyklopende verhaallyne. Een, soos genoem, wentel rondom die gebeure wat lei tot die verkiesing van Grootraad Makedaan, uitgeslape leier van die Schurweberg-bobbejaantrop, as burgemeester van die dorpie Kwenang (voorheen De la Rey) in die noorde van die

land, nie te ver van die Hartbeespoortdam nie. Grootraad word gedryf deur 'n grootse ambisie om die oeroue skeiding tussen mens en bobbejaan (oftewel "regoplopers" en "handeviervoeters", 19) te heel. Wanneer hy by sy lojale en lankmoedige sekretaris, Stompie, te hore kom dat die naburige Kwenang op die vooraand van verkiesing staan—en dat die munisipaliteit boonop oor 'n aanloklike "geldkas" beskik (26)—kondig hy summier by 'n bobbejaan-kabinetvergadering aan (een van vele wat die narratief bespikkel) dat hy van plan is om die nuwe burgemeester te word.

Die tweede verhaallyn volg die weë van 'n ekspedisie, befonds deur die Britse Chacma Trust en onder leiding van die gesoute Suid-Afrikaanse bobbejaanspesialis prof. Cees van den Burg, op 'n soektog na pratende lede van die spesie *Papio ursinus*. Ander ekspedisielede sluit in die rooigebrande, safaripak-draende Britse fotograaf Sir Geoffrey Foxtrot—'n karikatuuragtige skepping wat almal rondom hom aanspreek as "old chap"—en die jong ekspedisiesekretaris Mejuffrou Babette Venter, 'n "lenige boereblondine" (13) met 'n vroom hart en sterk aspirasies om 'n model te word. Benewens hul gedurige wedywering oor watter nasie—Boer of Brit—mekaar die hardste laat les opsê het tydens die Anglo-Boereoorlog, kom die leser ook weldra agter dat prof. Cees en Sir Geoffrey gewikkel is in 'n romantiese stryd vir Babette se guns. Hierdie verwikkeling betrap die leser (of hierdie leser, in elk geval) onkant, aangesien prof. Cees op die oog af 'n sterk vaderlike rol teenoor sy

ekspedisiesekretaresse inneem.

In altwee verhaallyne dien die figuur van die pratende bobbejaan as 'n satiriese uitgangspunt wat 'n spieël voorhou vir die doen en late van die mensdom. Grootraad en sy Schurweberg-bobbejaantrop verskyn in hierdie opsig as 'n suggestiewe verbeelding van Suid-Afrika se politieke leiersklas. Met 'n nuwe ampswoning waar sy menigtal vroue woon, en 'n ondeunde probleemkind "Junior" (die naam "Julius" word aanvanklik geopper, maar dan eerder van die hand gewys, 18) word Grootraad geskets as 'n tipe bobbejaanweergawe van president Zuma. Op maniere wat moeilik is om vas te pen—dalk die erns waarmee die gereelde kabinetsvergaderings benader word, of iets in die spraak wat herinner aan 'n ouderwetse Afrikanerdom—sou hierdie karakter egter ook gesien kon word as 'n bobbejaaninkarnasie van staatsfigure uit die vorige regime ('n gebeurlikheid wat moontlik verband hou met die skrywer se ervarings as regsadviseur in die personeel van oudstaatspresident F. W. de Klerk).

By die Chacma-ekspedisie kom die satiriese vertroebeling van die grens tussen mens en bobbejaan op twee maniere na vore. Prof. Cees (hierdie suggestiewe naam is 'n verkorting van "Cornelius") se passie vir sy studierigting, tesame met sy "lang, gryns maanhare" (13), lei tot die ontstaan van "gegoede anekdotes" op kampus wat sy gedrag met die van bobbejane vergelyk: een keer tydens 'n akademiese prosesie sou hy klaarblyklik "handeviervoet" die verhoog bestyg; by

'n ander geleentheid, word daar vertel, het hy "met 'n sierlike sprong dwaarsoor die kateder die hele derdejaarklas se toejuiging ontlok" (24). Sy reaksie op hierdie gerugte is, doodeenvoudig: "Bog"—oftewel 'n halwe bôggom.

Buiten hierdie speelse vergelyking tussen Cees en kees, sou 'n mens ook die uitgangspunt van die ekspedisie—die soektog na pratende bobbejane—as 'n tipe metafiksionele ondersoek na die betekenis van die bobbejaan as 'n satiriese verskynsel kon verstaan. Wat beteken dit om die bobbejaan-figuur aan die woord te stel as 'n literêre spreekbuis vir die doen en late van die mensdom? Kan 'n mens enigiets sinvols daaruit wys raak? Of is dit, soos prof. Cees se ekspedisie dreig om te word, 'n mistastende soektog, 'n vermaaklike afleiding terwyl die waarheid elders rondloop?

Dit is dalk nie regverdig om sulke diepsinnige vrae oor Ackermann se grappige verhaal te vra nie. Alhoewel daar hier en daar 'n effens meer afgemete oomblik plaasvind—Pulitzer Smit, fotograaf en joernalis by Kwenang se plaaslike koerant, is een karakter wat nou en dan 'n oomblik van melankoliese betragting toegelaat word—word die boek hoofsaaklik gekarakteriseer deur 'n veelheid van humor en woordspeling. Ackermann se oog is inderdaad fyn ingestel op die komiese in elke situasie. Miskien in daardie opsig is die bobbejaan die ideale inwoner van sy satiriese wêreld.

Eckard Smuts
eckardsmuts@gmail.com
Universiteit Stellenbosch
Stellenbosch